

L'APORTACIÓ DEL LLEURE EDUCATIU AL DESENVOLUPAMENT DE LES COMPETÈNCIES PROFESSIONALS

Ricard Serlavós

Centraré la meva exposició al voltant de les tres qüestions que em van proposar els organitzadors, a qui aprofito per agrair la seva invitació a participar en aquesta taula rodona.

1. La funció de les entitats de lleure en l'actual escenari social.

Hi ha tres trets de l'actual escenari social especialment rellevants per entendre el paper de les entitats del lleure:

- a. L'augment de les desigualtats socials: el llarg període de crisi 2008-2015 ens ha deixat uns nivells creixents de desigualtat no només econòmica sinó també en les condicions d'accés a una formació de qualitat (reducció de beques, infradotació de l'escola pública, etc.). Les activitats "extraescolars" poden ser una nova font de desigualtats. Les entitats de lleure educatiu de caire social poden reduir parcialment aquestes tendències.
- b. L'atur juvenil: malgrat els primers indicis de recuperació econòmica, seguim tenint uns índexs d'atur juvenil propers al 50%, acompanyats pel fenomen dels ni-ni, que segons un estudi recent de l'OCDE Espanya se situa en nivells del 20% (OCDE, 2015). Aquests joves tenen un gran risc de convertir-se en aturats de llarga durada. Això genera frustració i una manca creixent de confiança en les pròpies capacitats i possibilitats.

Per altra banda, aquest ingent nombre de joves es fora ja de la influència de les famílies i de l'escola, influència que és substituïda pels amics i, per dir-ho d'alguna manera, companys de lleure forçat.

- c. L'allargament de l'esperança de vida: una tendència a llarg termini que comporta un paral·lel i necessari allargament de la vida laboral. Aquest allargament obligarà a plantejar novament el vell debat sobre el repartiment del treball: treballarem durant més anys, però fent menys hores per setmana i amb fórmules de dedicació molt més flexibles.

Tot plegat suggereix una pregunta de fons: què fer amb un "stock" creixent de temps "lliure" disponible? Com preparar les noves generacions per viure en un món ple d'incerteses i on el treball tindrà, probablement, un caràcter menys central en la vida de les persones del que ha tingut per a la generació dels seus pares.

En aquest context, i atesa la necessària brevetat d'aquesta exposició, m'agradaria comentar dues grans aportacions que entenc que poden fer les entitats de lleure educatiu:

- a. *Fer pedagogia sobre l'ús del temps lliure.*

Gaudir del temps lliure semblaria la cosa més senzilla del món i, en canvi, per a molta gent, joves i grans, el temps lliure és una espècie de forat negre

per on s'escolen les hores tristament. Aprendre a escollir què fer amb el temps lliure ja és, per si mateix, una activitat amb uns rèdits importants de cara al futur. Un futur que, com hem vist, ens oferirà moltes hores de lleure. Podem escollir no fer res, però, en tot cas, el lleure educatiu ens brinda una magnífica oportunitat d'exercir la llibertat d'escollir de forma entretinguda i responsable.

- b. *Proposar una oferta d'activitats diverses, assequibles i engrescadores que puguin competir amb el televisor i les hores mortes al carrer.*

Pocs dubtes hi ha avui sobre el caràcter complementari de l'escola que el lleure educatiu té en el desenvolupament de les competències no cognitives i en la conformació de valors. Sense les limitacions de les necessàries rutines de la formació reglada, les activitats de lleure educatiu ofereixen múltiples possibilitats de treballar, de forma divertida, conductes, actituds i valors importants en la formació de persones d'esperit lliure i responsables.

Diversos estudis han demostrat els darrers anys que la participació en activitats de lleure altament estructurades està lligada a baixos nivells de conducta antisocial (Mahoney & Stattin, 2000).

2. Algunes propostes de renovació pedagògica en l'àmbit del lleure educatiu

Si entenem l'aprenentatge com un procés d'adaptació al món i a les noves situacions mitjançant la transformació de l'experiència (Kolb, 1984), el lleure educatiu ofereix unes condicions òptimes en fer més fàcil crear un entorn que permeti explorar, qüestionar i desafiar les regles de l'aprenentatge normatiu i combinar més lliurement les components cognitives i emocionals de l'aprenentatge. Un entorn possiblement més divers però a l'hora més cohesionat, gràcies al caràcter voluntari de l'adscripció a les activitats de lleure.

En aquest sentit, algunes propostes de renovació pedagògica anirien en la línia de:

- a. Afavorir i educar l'expressió oberta de sentiments, aprenent a interpretar la seva influència sobre les conductes (pròpia i dels altres). És ben conegut el valor de la informació emocional en la presa de decisions efectives tant en l'àmbit personal com en el de les organitzacions.
- b. Potenciar l'ús del *feedback*, no només per part dels formadors sinó dels mateixos companys d'activitat. Aprendre a donar i rebre *feedback* és una preparació excel·lent per moure's en el món de les organitzacions del coneixement, que representaran la part més atractiva i enriquidora del mercat de treball del futur. El lleure educatiu és un espai de confiança que permet experimentar sense els riscos o temors d'estar sotmès a avaluació.
- c. Experimentar diverses formes de lideratge, generant múltiples oportunitats d'assumir responsabilitats dins del grup. Això pot contribuir no només a la formació de futur líders sinó també a despertar la consciència del caràcter contingent del lideratge i del valor de la coresponsabilitat en la gestió de projectes.

3. Lleure i empresa: efectes sobre el desenvolupament de les competències professionals

En el món de l'empresa s'estan estenent noves polítiques i pràctiques de direcció de persones que posen de relleu una nova concepció de la gestió de l'aprenentatge i també del temps. Em refereixo a coses com els "Outdoor trainings" o activitats formatives a l'aire lliure, les experiències de treball voluntari en col·laboració amb ONG, la introducció de períodes sabàtics o excedències pactades que promouen el reciclatge i el contacte amb cultures diferents, les representacions teatrals de situacions típiques de feina, el foment d'activitats esportives i de competicions internes o entre companyies.

Aquestes pràctiques demostren, a part de la preocupació creixent per obtenir millors nivells de compromís dels empleats i atraure o retenir talent i, també, per la salut laboral, el convenciment que per desenvolupar certes competències molt rellevants en l'efectivitat de qualsevol professional cal sortir dels esquemes tradicionals de formació a l'aula. Això té dues implicacions importants pel que avui debatem: a) les empreses poden aprendre moltíssim de les metodologies emprades per les institucions de lleure educatiu i; b) la participació dels infants i joves en activitats de lleure estructurades contribueixen al desenvolupament de competències cada cop més apreciades per les empreses.

A tall d'exemple, un conegut estudi sobre l'efectivitat de directius de l'àrea de recerca i desenvolupament mostrava el reconeixement de la influència de les activitats extraescolars en la seva adolescència sobre les competències de direcció de persones (Dreyfus, 2008). De fet, un 70% dels directius recordaven activitats concretes que podien associar a aquestes competències.

Bibliografia

- Dreyfus, C. (2008). Identifying competencies that predict effectiveness of R & D managers. *Journal of Management Development*, Vol.27-1, 76-91.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning. Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Mahoney, J. L., & Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior. The role of structure and social context. *Journal of Adolescence*, Vol.23, Is.2, 113-127.
- OCDE. (2015). *Informe de diagnóstico de la estrategia de competencias de la OCDE: España*. OCDE.